

su samo polazni uslovi za razvoj socijalističke kulture, za prevazilaženje protivrednosti koje je kultura nosila u sebi prolazeći kroz fazu građanskog društva, njegove duhovne ograničenosti i ograničenosti njegov humanizma.

Srestra razvijenost proizvodnih snaga, visoka proizvodnost rada, obilje proizvoda, svestranje razvitak čoveka kao slobođene ličnosti, mogućće razvijanje takvih društvenih odnosa u kojima će čovek biti najviša vrednost, a kultura doživeti svoj procvat, jer se stvaraju uslovi za prevazilaženje društveno-ekonomskih razlike između umnog i fizičkog rada, uslovi u kojima će ljudski rad postajati svrhe punije ispoljavanja stvaralačke ljudske ličnosti, uslovi za prevazilaženje klasičnih pojmoveva obrazovanja, intelektualnosti, kulture, politike.

Kultura zbog toga mora da prisustvuje, ona je pozvana da potporuči rast i razdoblje svih oblika socijalističkog demokratizma, prevazilaženje čovekovog političkog, ekonomskog i društvenog studenja. Ona će ograničavati polje prinude nad čovekom, stvarati uslove za njeno konacno otklanjanje i pomagati izgradnju među ljudima odnosa zasnovanih na svesti o zajedničkim interesima i na slobodnoj delatnosti čoveka.

Zbog toga se kulturna politika može definisati samo kao određivanje ciljeva delatnosti celog društva u oblasti kulture, kao i načina i sredstava za njihovo ostvarivanje. Dakle, ona nije propisivanje recepata umetničkom stvaralačtvu, upušte, stvaralačkom aktu upušte, nije prinuda, spoljne nasiče nad tim aktom, nego sagle-

davanje njegovih društvenih značenja i vrednosti koje su, kao takve i integralni deo kulture, kulturnog aktivizma, a ne silevan, njega. Ona nije privilegija nijedne društvene grupacije, kulturnih „proizvođača“ organizovanih subjektivnih snaga, niti pak monopol „običnog“ čoveka. U njoj učestvuju svi, sa podjednakim razlozima i pravima.

Program SKJ vrlo određeno govori o fundamentalnim karakteristikama kulturnog razvoja i kulturne politike:

„Slobodan razvoj nacionalnih kultura na bazi ravnopravnosti i stvaralačke saradnje medju njima;“

socijalistička demokratizacija školskog sistema i sistema obrazovanja i vaspitanja upušte, kao i naučnih, umetničkih i svih kulturnih ustanova;“

oslobađanje prosvetnog, naučnog, umetničkog i kulturnog života od administrativnog uplitanja organa vlasti, od etatističkih i pragmatističkih konцепцијa kulturnog stvaralaštva, izgradnje i usavršavanje sistema društvenog samoupravljanja u prosvetnim, naučnim i ostalim kulturnim ustanovanjima i organizacijama...“

Mogli bi se svakako svi oni principijelni stavovi konkretnizovati na bezbrojni načina. Verujemo da problem kulturne politike kod nas nije pre svega u njenom fiksiranju u dokumentima našeg društvenog razvoja, nego u njenoj realizaciji u našoj svakidašnjoj društvenoj praksi. Da pomenemo samo nekoliko aspekata kulturne politike koji još uvek traže svoju realizaciju.

Smatramo da bi medju njima prioritarni bio i obezbeđivanje radnim ljudima najnaprednijeg pristupa ka kulturi, koju oni, zbog dosadašnjih uslova društvenog razvoja.

Naravno, to su samo neki primjeri za akciju kulturne politike danas i ovde.

nog, političkog i ideološkog života, nisu mogli da u potpunosti uživaju, da u njoj predstavljaju aktivni činilac. Iz ovog proizlazi zadatak hitnog i tražnog osposobljavanja radnih ljudi za uspešno obavljanje istonjih zadataka koje imaju, kao pokretnačka snaga socijalističkog razvoja, za pokretanje njihovih inicijativa, stvaraštva, što će podići na viši stupanj i same društvo, umanjiti njegovu privrednu, političku i kulturnu zaostalošć, primativizam, epigonstvo, birokratizam, itd.

Ovaj proces će naravno imati i povratak uticaja na kulturu, na njeno prihvatanje, usvajanje, obogaćivanje, prožinjanje sa čovekom.

Određenije govoreći, to znači da, na primer, moramo podržati i razraditi sistem optimalnog jačanja materijalno-ekonomiske osnove kulturnog života, shvatiti investiranje i finansiranje u kulturi; prosveti i naučci, kao najrentabilnija ulaganja.

Društveno samoupravljanje predstavlja u ovu fazu jednu mogućnost širokog učešća svih i svakoga u utvrđivanju i ostvarivanju kulturne politike na svim nivoima, počev od radne organizacije pa do federalnih organa.

Daje, na primer, neophodno je regulisati davanje društvene zajednice za kulturne potrebe mehanizmom koji će najpotpunije ostvaravati zadatke ovake kulturne politike, pomoći planiranje i integriranje sredstava i kadrova u kulturi, kako bi pomoći nerazvijenim sredinama, sprečiti rasipništvo, skupiti kulturne usluge, lažno mecenatstvo i komercijalizam u našem kulturnom životu.

Naravno, to su samo neki primjeri za akciju kulturne politike danas i ovde.

ODNOS POLITIKA - KULTURA

• JAGOS DURETIĆ:

Nema sumnje, odnos između politike i kulture, a umetnosti posebno, izvanredno je delikatni odnos i to kako zbog mnogošta aspekata i uglova iz kojih se taj odnos može razložiti posmatrati, tako i zbog fluidnosti i neprecizne definisanosti ova dva društvena fenomena, i čak zbog njihovog uzajamnog prožimanja. Ipak se s dovoljno pouzdano može reći da ovaj odnos, istorijski gledano, karakteriše sukob, tako da je teško ukazati prstom na onaj istorijski trenutak u kome je ostvareno faktičko izmirenje i apsolutni sklad između njih. Stoga nije nikakvog slučajnosti što je umetnost, kao stvaralački, većito nemurni nukleus kulturnog vremena (mada se po svojoj specifičnoj logici nikada programistički ne opredeljuje) vrlo često bila u sadežtuju, sa onim društvenim smaganjem, koje su izvodile programske akcije rođi političkog preobražaja društva. Otuda je umetnost pod većim političkim presijem, u makazama, bivajući vrlo često u situaciji da jetko reži ţa rešetaku i iz podzemlja ili da prosti rezimirano napusti društvenu stvarnost, izražavajući kritički njen duh i na taj način.

Uopšte uvez, moglo bi se reći da se politika suprotstavlja kulturnom vrenju u glavnom u dva pravca i po dve osnovne vitalne linije:

1. Prema udovoljenu kulturnih potreba društva, stvaranju ovakvih ili onakvih uslova kulturne potrošnje, što je uglavnom ostvarivanje određene kulturne politike u širem smislu.

2. Prema kulturnom i umetničkom stvaralaštvu, što se najčešće izražava u delikatnoj restrikciji domena stvaralačkog. Ova, se druga kontraverza znatno drastičnije manifestuje od prve, budući da umetnik u svom stvaralačkom činu utjahuje žed za egzistencijom i ljudskom afirmacijom.

Međutim, sukob, o kome je ovde reč, nije nipošto pod nekakve puke slučajnosti, već je naprotiv objektivno uslovljen razlikom društvenom prirodom i razlikom društvenom genozom ova dva društvena fenomena.

Politika je specifičan istorijski vid otuđenosti i realne protivstavljenosti društву. Ona je ideološki mislitičkovana sila koja se demonski nameće mnogostruko razdobljenom i podejmom društvu i kormanim. U svom birokratiziranom i etatiziranim vidu ona dostiže zenit svoje mistifikacije i otuđenosti od društva, a istovremeno i u zenitu svoje moći nad tim društвom. U toj tački pomeranja nad društvom, politika je već vezala za sebe veoma brojnu, „sve-znajuću“ grupu ljudi, po pravili hijerarhijski među sobom organizovanih, kojima je profesija bavljenje politikom i demonstriranje političke vlasti u društву. Međutim, ovakav političar je u tom i takvom svom otuđenju sasvim zadovoljan, jer mu ono obezbeđuje neslušenu dodatnu moć, čvrste društvene pozicije, velike materijalne privilegije, ugled i slične ovoznenjalske pogodnosti. Upravo stoga, on nikada sam po sebi na teži promeni ovoga položaja u društvu, niti bilo kakvini suštinski društveni promenama u kojima bi mogao eventualno i sam da iščezne. Otuda je on u principu opterećen tradicionalizmom, dogmatizmom i konservativizmom.

Budući da se političar nalazi objektivno uvek pre zadatkom da usmjerava razvoj društvenih odnosa u ovom ili onom prav-

cu, noseći pri tom u sebi potencijalne primene birokratizma, on stalno, bilo stižiški i spontano, bilo svesno, teži da uspostavi apsolutnu kontrolu nad društvenom, bivajući pritom veću obuzet sumnjom u lojalnost duhova koje mora da kontroliše. A on i nesvesno nagomilava razloge za narastanje rušilačkog raspoloženja duhova. Za birokratizovanog političara, dačice društvena sredina koju prosto postvaruju, ne posrednoj medijum u kome dela, s kojim i uz pomoć kojeg dela, za koji mora da se veže i odaže mora da crpe snagu svoga delovanja, jer bi to značilo demistifikaciju njegove delatnosti a time i gubitak jedne od osnova njegove osavremenjene moći. „Za birokratu je“, kaže Marks, „svet samo prosti objekat njegove delatnosti!“

Iz gornjeg proizlazi da političar sebe uvek pribavlja prava, shvatajući to kao svoju oficijelnu kompetenciju, da o svim stvarima i pojavnama koje ga okružuju, izreče konačne sudove vrednosti. Medutim, ne poštože iz neke njezine, tada je naravni, ni kavele po sebi negativne funkcije u društvu, već naprotiv, to proistiće iz karaktera politike, kao krajnjeg izraza na datih materijalnih, protivrednih i kao nužnog faktora određenog usmeravanje društvenog razvoja. Problem je samo u tome sto njemu konstantno stoji na raspolažanju neprekosivom autoritet vlasti kojom je u stanju da pribavi postovanje tim svojim sudovima.

Sa stanovništa problema o kome je ovde reč, vredne su zapožaćenja i neke metodološke karakteristike politike, tj. njena realistička i teleoška definisanost. Političar, naime, uvek rigorozno fiksira cilj, zatim realistički polazi od onoga što jeste; realistički u tom smislu što je za njega ono što jeve uvek izraženo u objektivno datim činjenicama, recimo na primer, u stvariški sabranim činjenicama; i najzad, o prenosa izboru najneležljivijih sredstava za ostvarivanje utvrđenog cilja, s tim što nikada neće konstatovati da takva sredstva ne postoje.

Fenomen otuđenosti nije i ne može biti imanentan crta umetnosti, budući da ova predstavlja svojevrsan, autentični doživljaj sveta i da samo svojom ljudskom izvornosti sugerira, nesvesno izazivajući još jednu, samo čoveku svojstvenu dimenziju življenja – potrebu kulturnog življenja. Stoga se umetnost nikada ne nameće društvu, niti se suprotstavlja društvenoj sredini kao takvoj, već naprotiv, ona se grupevije suprotstavlja otuđenoj i postvarenoj strukturi i odnosima te sredine koji su nakazno reperkuju na osnovne rodne vrednosti ljudske zajednice.

Čak i kad umetnik prognae da ne nađe način na društvenu stvarnost koja ga „fizički probada“, bežefi često, vođen svojom maštrom i vizijom, u ironično, irealno i transcedentalno, on i na taj način pruža često specifičan otpor realnom otuđenju na terenu društvenih odnosa, izražavajući možda nepoverenje u sopstvenu preobražavalčku moć i u preobražavalčku moć onih političkih snaga koje iz osnove treba da izmene stvari. Tek kad prihvati ili izmisli program, sklopi savez i ostvari jednodušnost s vladajućim ili kaskidim drugim postjećivim odnosom otuđenja, (s politikom ili ideologijom na primer) tek tada ona postaje tipičnim vidom otuđenja, ali tada to više i nije ona, tada je ona već počinila izdajstvo sebe same

preobraživ se u svoju suprotnost, u svoj surrogat, tada je ona puklo drugo, da duše raskošnije određeno, izdanje svoga novog saveznika.

Ipak umetnik polazi od onoga što jeste, ali to što jeste, za njega je u njemu samome, ono je sa svim usputnim metamorfozama objektivirano u njemu i predstavlja gradnju subjektivnog intenziteta, a i nedoljiv pogonski snagu koja raspiruje njemu žed za stvaranjem, da dodiron s drugim ljudima i u bezuslovnim isporučivanjem bez prethodnog fiksiranog cilja. Upravo stoga, umetnost ne može nikada pretendovati na neko određeno, pogotonu ne monopoličku, političku usmeravanje društva, tim pre, što ona nikada ne može biti do te mere realistička, da bude redovito iole preciznije kvantifikacije činjenica.

Ipak ona močno preobražava društvo, mada ne docira, a ukoliko, jednom već redena, izražava kritički odnos prema društvenoj i političkoj stvarnosti, dajući na taj način doprinos političkom preobražaju društva, ona lako skreće na sebe pažnju, nego i prema drugim ljudima i u bezuslovnim isporučivanjem cilja. Upravo stoga, umetnost ne može imati bilo kakvu ideološku kvalifikaciju, da je politika, ovakva s kakovom se do sada ima istorijsko iskustvo, u ovom odnosu onaj partner od koga i od čije društvene pozicije u principu zavisiti karakter i sudbina togodoga odnosa; i to upravo stoga, što se ona kao oblik otuđenja nadređuje čoveku, upušte, te je umetnik ponajprije ka takvu doživljjava. Od karaktera i intenziteta te otuđenosti zavisite i karakter i intenzitet sukoba o kome je ovde reč, bilo da se ovaj izražava u pasivnoj rezignaciji i ignoranciji te politike od strane umetnika, bilo u oštrom, umetnički eksplicitnoj kritici te politike, ili pak u tome, a to je kritika sui generis, što će se umetnost, negirajući sama sebe i svoj rezon, d'estr, a priori poklopiti i poistoveti sa politikom. Politika je, dakle, ta koja u ovom odnosu, upušte uvez, producira veći dečalaz.

Izazljujući, da je politika, ovakva s kakovom se do sada ima istorijsko iskustvo, u ovom odnosu onaj partner od koga i od čije društvene pozicije u principu zavisiti karakter i sudbina togodoga odnosa; i to upravo stoga, što se ona kao oblik otuđenja nadređuje čoveku, upušte, te je umetnik ponajprije ka takvu doživljjava. Od karaktera i intenziteta te otuđenosti zavisite i karakter i intenzitet sukoba o kome je ovde reč, bilo da se ovaj izražava u pasivnoj rezignaciji i ignoranciji te politike od strane umetnika, bilo u oštrom, umetnički eksplicitnoj kritici te politike, ili pak u tome, a to je kritika sui generis, što će se umetnost, negirajući sama sebe i svoj rezon, d'estr, a priori poklopiti i poistoveti sa politikom. Politika je, dakle, ta koja u ovom odnosu, uopšte uvez, producira veći dečalaz.

Izazljujući, da je politika, ovakva s kakovom se do sada ima istorijsko iskustvo, u ovom odnosu onaj partner od koga i od čije društvene pozicije u principu zavisiti karakter i sudbina togodoga odnosa; i to upravo stoga, što se ona kao oblik otuđenja nadređuje čoveku, upušte, te je umetnik ponajprije ka takvu doživljjava. Od karaktera i intenziteta te otuđenosti zavisite i karakter i intenzitet sukoba o kome je ovde reč, bilo da se ovaj izražava u pasivnoj rezignaciji i ignoranciji te politike od strane umetnika, bilo u oštrom, umetnički eksplicitnoj kritici te politike, ili pak u tome, a to je kritika sui generis, što će se umetnost, negirajući sama sebe i svoj rezon, d'estr, a priori poklopiti i poistoveti sa politikom. Politika je, dakle, ta koja u ovom odnosu, uopšte uvez, producira veći dečalaz.

Ako se ima sve gore navedeno u vidu, onda nipošto ne može biti čudno, kada umetnik često izvrgava oštroti kritici i persiflazi, ne samo ponasanje i političku teatralnost društvene sredine u kojoj se nalazi, već i sopstveno ponasanje, svoje građansko ponasanje, koje ona sada u stvaralačkom činu ponovo doživljjava i posmatra jedne neobične distante.

Otud najzad, postaje objasnjava i ona čudna, ne retka spremnost umetnika da se bezgraničnim samopregorom angažuje za ostvarenje jedne ideje ili političke strane, i da se dela na njenom nivou. Otdus umetnički fundiran politička, a ona je to tek u procesu svoje socijalizacije, isključujući svaku tutorsku naisilje nad slobodom formiranja i kulturnog izvijavljanja čoveka i pojedinih grupacija u društvu. Da bi se tač proces odvijao što normalnije i uz što manje peripetije, političke snage koje ga programski ostvaruju prinudene su da stimuliraju adekvatan tempo porasta kulturnog nivoa građana na kojem je politički sistem sve više oslanja. To je jedan od vidova pozitivne afirmacije poli-

tičke, i vid njenog razotudujućeg dejstva. S tim u vezi ne treba nikako gubiti izvida da je socijalistički društveni sistem, sistem sa vanredno naglašenom komponentom svesnog usmeravanja razvoja društvenih odnosa i da je on objektivno priladen da ovu komponentu neguje kako bi prevladao haotičnu stihijnost postvarene društvene strukture i društvenih odnosa uopšte. Međutim, po logici samog tog sistema, ova se politika u njemu preobražava kroz njen proces humanizacije i socijalizacije; i to u tom smislu i na taj način, što se za pojedine njene aspekte vezuju one grupe ljudi koje ih najneposrednije doživljavaju, koje, dakle, mogu da formiraju najkvalifikovani uvid u tokove onog političkog aspekta za koji su se vezali. Ovo nas upućuje na zaključak da politika u oblasti kulture mora da izražava najdublje slobodno formirane potrebe ljudi, i to kako stvaralačke njihove potrebe tako i potrebe njihovog kulturnog življienja, kulturne potrošnje. Na taj način se ostvaruje neophodno prevladavanje stihijnosti u kulturnom progresu i to sve manje uz intervenciju države, (što je tipično otudjenje politike), a sve više kroz intervenciju samog tog društva, tj. ostvaruje se svesno usmeravanje kulturnog razvoja kroz mnoštvo racionalnih jezgara, formiranih na različitim nivoima i u različitim pravcima, na primer na nivou svih političko-teritorijalnih jedinica, i u svim vertikalno i horizontalno povezanim kulturnim grupacijama i profesijama.

Već poodavno započeti proces socijalizacije politike u nas, opisao je otkrilec upravo takvu razvojnu liniju, pa se stoga nameće pitanje, na šta upućuju istaknuti tag procesa praktično ostvarivanog u našem socijalističkom društveno-političkom sistemu.

Možemo slobodno reći da je proces demokratizacije politike u našem društву, normativno gledano, razulitiraо radikalnim preporodom te politike, koja je na svim područjima društvenog života utopljena među ljudе i svedena na direktni odnos među tim ljudima. Stiže se utisak da taj sistem potiče i da on kao svoji najvažniji vitalni uslov pretpostavlja ispoljavanje slobodne inicijativa i stvaralačke energije gradana i poslanika na svim punktovima društvenog života. Međutim, kada je već ovde o kulturi reč, meni se čini, da onda treba konstatovati najmanje dve globalne činjenice: Prvo, tempo porasta kulturnog nivoa društvene sredine, dakle one sredine koja treba da kvalifikovani vodi kulturnu politiku i politiku uopšte, ne ide u korak apsolutno sa tempom i brzinom procesa normativne demokratizacije.

Proces demokratizacije, međutim, pretpostavlja odgovarajući porast kulturnog nivoa njegovih pretpostavljenih nosilaca, bez dega je apsurdno računati da će oni faktički i kvalifikovano držati taj proces u svojim rukama. Razloge ovom neskladu, čini mi se, treba, izmedu ost-

log, tražiti u suviše ekstenzivnom delovanju zakona našeg robno-novčanog tržišta, a zakona vrednosti posebno. U tim uslovima, relativno nizak nivo životnog standarda našeg čoveka isključuje ponajpre, nema sumnje, potrošnju kulturnih dobara, tim pre što naš prosečan čovek još uvek ne poseduje ni toliko kulture da bi osćeo neku naročitu životnu potrebu za tom kulturnom. Otuda komercijalizacija kulture, što je dosta izražena, karakteristika naše kulturne politike, ima obigledno deležne negativne posledice.

Druga razloga, i to da se odnos se na domen umetničkog stvaralaštva, u kom pogledu možemo reći da investiranja i realizovana sloboda u umetničkom stvaralaštvu apsolutno ne odgovara normativnoj programski stvorenim uslovima oствarivanja slobode u ovom domenu.

Stvar je upravo u tome, a to samu mlađu već donekle izrazio, da ova naša društvena stvarnost, i socijalizam koji u njoj gradimo, ne može da normalno opstane i dalje se razvija i ne može da dobije svoju pravu i punu sadržinu bez slobodne stvaralačke borbe mišljenja na svim područjima društvene aktivnosti, tj. bez onoga što bi mogli da nazovemo tražilačku kritiku te društvene stvarnosti. Umetnik bi se stoga, ako već uspostavlja u svojoj umetničkoj tvorevinu odnos sa društvenom stvarnošću u kojoj živi, najčešće odužio socijalizmu koji se u njoj gradi time što bi otvoreno izražavao svoje umetničku uverenju o toj stvarnosti, humanistički, a to nije nikakvo ograničenje, koristeći svu slobodu koju zaista izdašna pruža, pretpostavlja i iziskuje kako Program Saveza komunista, tako i celokupan normativni sistem našeg društva.

Uprkos tome, mi još uvek nemamo takvo celovito umetničko delo za koje bi mogli kažeš da predstavlja stvaran izraz umetnički doživljene naše savremene društvene stvarnosti. Desilo se i dešava se, dakle, da to umetnici, koji skoro po definiciji nastupaju u ime slobode i za slobodu, tu istu slobodu na delu iznevjeruju, fineći ujedno izdajstvo prema sebi samima i prema umetnosti. Ipak, čini mi se da je moguće utvrditi stvarne izroke ovakvog ponapanja umetnika, mada ne i opravdanje za takvo ponapanje. U izmalaženju tih izroka ponovo se treba obratiti društvenoj stvarnosti i faktičkom stanju u njoj, tj. raskoraku (još uvek postojćem) između normativnog i stvarnog u njoj.

Nema sumnje, kao što je već gao naglašeno, formalno gledano, birokratskom pašaluku pod normativnom kapom našeg društveno-političkog sistema apsolutno nema mesta. Pa ipak, birokratizam je tu, još tu i tamo aktivno prisutan u našim društvenim odnosima, kad-kad drastično negirajući i iskrivljavajući osnovne vrednosti i osnovne intencije svesobuljatog procesa demokratizacije politike. Stiže se utisak kao da tom procesu nikako ne polazi za rukom da obavi u celosti upravo jedan

od svojih osnovnih zadataka, da izvrši radikalni obraćun sa birokratizmom, istina ne onim formalno uspostavljenim, vec onim faktičkim, te stoga perfidno spлетenim, koji se medutim temelji na društvenoj realnosti van njegovih normativnih okvira i njegovog stvarnog domaća, tj. koji se temelji, ukratko rečeno, u glavnim postavkama i izvanredno složenom i opterećenom socijalnoj strukturi ili relativno optimativom konkretnom društvenom sredini koja ta birokratizam rađa i koju on parazitski natkriljuje i pokušava da potisne.

Tako se taj proces demokratizacije politike razvija stalno triped i pateći od apstinentije njegovih pretpostavljenih nosilaca, od subjektivnih snaga (uključujući tu svakog pojedinca u našem društву) koji moraju da mu udahnu stvarni smisao i sadržinu svojom slobodnom stvaralačkom inicijativom, stvaralačkom borbom mišljenja i stvari u svojim kritičkim odnosima prema društvenoj praksi. Stoga se ovde na jednom se stanovištu stvarnih društvenih potreba normativna prava i slobode preobraćaju u dužnost njihovog korišćenja, ako se hoće stvarno depaletasti oni birokratizam naklonjeni elementi koji, u raznim radnim kolektivima, društvenim i političkim organizacijama, drže pod svojom kapom sve istine i sva pravica rešenja. Desli li se da pribavi realnu moć ovaj perfidni birokratizam, uime socijalističkog demokratizma i socijalističkog humanizma, poziva sredinu koju natkriljuje da izrazi svoju volju i dà sudove o konkretnoj praksi, a zatim opet u ime najdjeljnijih i najlepših socijalističkih izama, žurno tu volju pokušava da izrazi sam ili teži da sredinu stavi u situaciju da prihvati sugeriranu volju, ukoliko ne želi da rizikuje da bude etiketiran kao antisocijalistička, jer on uvek deklariše i sebe tretira kao jedinog, bogom danog, izvornog tumača principa socijalističke prakse. To u tome on će izricati političku i ideološku kvalifikaciju svakog javno izraženog mišljenja, svakog kritičkog odnosa prema praksi, svakog kulturnog vremena i pomeranja duhova, pri tome posebno zludro procenjujući političku vrednost njenim upućenim pomenom.

Nema sumnje, ovako faktički otudeno stanje reperkutuje se i na području kulturne i umetnosti, nagrizajući i sam stvaralački čin i opredeljujući ponapanje umetnika na ovaj ili onaj način. Opredeli li se umetnik za bilo koju od gore navedenih deviza ponapanja, on prvo izražava nisku društvenu svest i nerazumevanje duha našeg društvenog sistema i njegovog progrusa, i drugo, on na taj način čini podvalu umetnosti i samom tom društvenom

sistem, po maltene istom principu po kome jedan radni kolektiv čini podavalu društvu proturajući nekurentnu robu na tržište, ili pak radni kolektiv koji čutke pravda račune svom direktoru za počinjene banalije.

Očigledno je, dakle da su subjektivne snage u nas stavljene u situaciju povoljniju nego ikad da na bezbolačan način stvarnom progresu prokrene put. Stvar je u tome što taj proces demokratizacije još uvek ratice relativnim nerazvijenim društvenu svest i normativnim nosilac u čemu će politika još duže vremenski latalzati osnovu svoga faktičkog otudjenja.

Ako još uvek i nemamo takvu društvenu atmosferu u kojoj bi došlo do potpunog sklada između normativno utvrđenih prava i sloboda i onih faktički ostvarenih i u kojoj bi humanizam bio u svakom slučaju potvrđen na delu, subjektivne snage moraju same stvarati takvu atmosferu u vatri kritičkog odnosa prema društvenoj praksi koja principe tog sistema deformeše. Takva atmosfera ne visi o civililku, niti može biti oktroisana, nju subjektivne snage moraju izboriti, pri tom stalno u takvo životnu procesu izdvajajući one stvarne socijalističke vrednosti i formirajući svest o tim vrednostima, na bilo kom punktu društvene aktivnosti. Umetnik pri tom mora sačuvati svojstvene mu vrline, iskrenost, hrabrost i svoja humanistička uverenja koja su inače zajednicki imenitelj za ideale svih progresivnih snaga u socijalizmu.

• VELIKO RUS:

Ja bih samo ukratko htio da ukäem na izvesne suprotnosti koje su nastupile između prvog i drugog diskutanta kako bi našu diskusiju bolje usmerili. Mislim da je prvi diskutant pre svega tražio neke polazne tačke između kulture i politike i na jednom opštem nivou tvrdio da su ciljevi kulture i politike identični i to pre svega tom smislu što idu za ciljem izgradnjava celovitog čoveka.

U drugom referatu mislim da je došlo do dosta drukčijeg stanovišta u kome se politika uzima kao jedan negativan tip društvenog iskustva, dok se umetnost definira pre svega kao autentični svedok društvenih zbivanja, pa prema tome nikada ne može autentična kultura biti protidruštvena. Kao što vidite jedna vrlo interesantna pojava, o kojoj bi trebalo nešto progovoriti i kazati kakva je naša dosadašnja praksa i dosadašnje iskustvo. Da li su kultura i politika zaista živeli u jednoj struci i politiku zaista živeli u jednoj struci, a s druge strane ukoliko jesu, ili u koliko nisu, da već prema tome tražimo identične tačke u kojima bi mogli postići realnu saglasnost ili realne suprotnosti.

radovan pavlovska

POTOPO

Modri bubanj Potopa
bije na brdimu
U kući na obali strah
Nebo će nam napuniti glavu
teškom vodom
o lepi svete
Rod neka se zakopa pod zemlju
Završi svoj let ptico
ne nosi težinu
Naša slabost je u nogama
Uplašio sam se od brzog klijanja semena
u mračnim ambarama
I sedmog dana na nebu se ukaza
stravična senka Potopa.

Zašiljen grom teškog leta
Moj konj pretrčava
iz mračnih u svetla polja
Gledajući ga pesmu punim strahom
Nebo silazi sa sekiram
koje od belog podneva prave noć
Jaoj moj crnoglavi konju u trku
pusti iskre
i zapali me
Noćim u leglu životinja
Biljka sa biljkom mi razgovara nad glavom
Oj duboke vode
ja imam zvezdu
koja vam otkriva misao davljeničku.

Moj konj je u devetom nebu
Sve što sam posejao prvo je rodilo plać
Krst na nebu i hladna vina
Na nebu se ukazuje stravična senka Potopa
Ne prima me postelja da spavam
Voda me traži kao davljeničku.

S A T R E C E G S T R A Z I L O V S K O G S U S R E T A